

Juridiskt ombud i Svenskfinland
för det finlandssvenska handikappområdet

Social- och hälsovårdsministeriet
PB 33
00023 STATSRÅDET
Kirjaamo.stm@stm.fi

UTLÅTANDE

Ärende: Lägesrapport om riktlinjerna för en reform av socialvårdslagstiftningen.

Hänvisning: Begäran om utlåtande 26.6.2010.

Verksamheten Juridiskt ombud i Svenskfinland för det finlandssvenska handikappområdet (nedan verksamheten Juridiskt ombud) tackar för möjligheten att ge ett utlåtande om mellanrapporten till förnyandet av socialvårdslagstiftningen. Vi kommenterar rapporten främst utifrån de finlandssvenska funktionshindrades synvinkel.

Verksamheten Juridiskt ombud är en juridisk stödfunktion inom handikappsektorn i Svenskfinland, vars syfte är att ge service till alla handikappgrupper i Svenskfinland. Parter i verksamheten är Förbundet De Utvecklingsstördas Väl rf (FDUV), Finlands Svenska Handikappförbund rf, Finlands svenska socialförbund rf, Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf, Psykosociala förbundet rf och Svenska hörsselförbundet rf. FDUV är administratör av verksamheten. Verksamheten har beviljats finansiering av Penningautomatföreningen i Finland (RAY).

Allmänt

De finlandssvenska handikapporganisationerna anser att förnyandet av socialvårdslagen och socialvårdslagstiftningen är välkommet och av största vikt för att förbättra och utveckla socialvården och dess struktur. Vi uppskattar de allmänna principer som arbetsgruppen presenterar i sin mellanrapport. Principerna lyfter fram de viktigaste utgångspunkterna för en fungerande verksamhet inom socialvården. De vägledande riktlinjerna som utformats

Juridiskt ombud i Svenskfinland

för det finlandssvenska handikappområdet

för det kommande lagstiftningsarbetet är bra och täckande. Vi anser dock att rätten till socialvård på båda nationalspråken ska framgå ur riktlinjerna.

Vi vill i vårt utlåtande också lyfta fram vissa grupper, vars situation bör uppmärksammas i revideringen av socialvårdslagstiftningen. Idag finns det ett stort antal personer med funktionsnedsättning som inte får tillräcklig vård på grund av att deras funktionsnedsättning är för lindrig eller svår att förstå. Funktionsnedsättningen är ändå för stor för att personerna utan hinder ska kunna ha ett normalt och likvärdigt liv. Dessa personer bör få sin socialvård säkrad i lag. Familjemedlemmar och närstående har nämnts i arbetsgruppens mellanrapport som en faktor som ska beaktas i socialvården. Den finlandssvenska handikappsektorn vill lägga ännu mer vikt vid familjens och de närståendes betydelse i vården och servicen, samt deras eget stödbehov. Vi anser dessutom att stor vikt bör läggas vid jämlikheten mellan personer med olika funktionshinder, samt att flerfaldig diskriminering bör erkännas som ett reellt problem.

De finlandssvenska handikapporganisationerna anser att socialvårdspersonalens rådgivningsplikt bör definieras och förstärkas samtidigt som socialvårdsklienters rättsskydd också bör förstärkas. Handikappforum rf har på ett förtjänstfullt sätt gett utlåtande om mellanrapporten, i vilket utvecklandet av socialvårdsklienternas rättsskydd tydligt lyfts fram. Vi kommer därför inte att upprepa de detaljer och specifika fakta som tagits upp i Handikappforums utlåtande.

Jämlikhet och flerfaldig diskriminering

Arbetsgruppen har i sin mellanrapport nämnt principen om jämlikhet som en av de allmänna principer som vägleder utvecklandet av socialvårdslagstiftningen. Vi anser att principen är en viktig utgångspunkt för den kommande revideringen. Principen innefattar jämlikhet mellan personer med funktionsnedsättning och personer utan funktionsnedsättning. Minst lika viktig är jämlikheten mellan olika personer med funktionsnedsättning och jämlikhet mellan de olika diagnoserna.

Jämlikhet är frånvaro av diskriminering. För att uppnå jämlikhet bör förekomsten av flerfaldig diskriminering av funktionshindrade personer som pratar ett minoritetsspråk erkännas och uppmärksammas. I Finlands handikappolitiska program för år 2010-2015 har flerfaldig diskriminering uppmärksamats som något till exempel kvinnor, utlänningar eller språkliga minoriteter med funktionshinder kan vara särskilt utsatta för. Detta bör uppmärksammas även i principerna bakom socialvårdslagstiftningsreformen.

I mellanrapporten till reformen av socialvårdslagstiftningen konstateras att speciallagstiftningen under de senaste årtiondena har uttömt socialvårdslagen och därmed har speciallagstiftningen även separerat klientgrupperna från varandra. Det finns i dagens lagstiftning konkreta exempel på hur de olika klientgrupperna satts i ojämlik ställning. Ett sådant exempel är rätten till rehabiliterande dagvård som endast klienter inom specialomsorgen har möjlighet till. För att bejaka jämlikhet mellan klientgrupperna bör man komma bort från separeringen av olika klientgrupper och uppnå en helhetssyn i socialvårdslagstiftningen.

Lindriga, medelsvåra eller osynliga funktionsnedsättningar

Handikappforum r.f. har i sitt utlåtande till mellanrapporten behandlat den svåra situationen för personer med lindrig funktionsnedsättning. Vi hänvisar till Handikappforums utlåtande och framför i stora drag en liknande åsikt.

Personer med lindrig, medelsvår eller osynlig funktionsnedsättning är ofta i ojämlik position jämfört med personer med grav funktionsnedsättning. De personer vars funktionsnedsättning inte uppfyller handikappservicelagens eller specialomsorgslagens kriterier faller ofta mellan i beviljandet av vård och tjänster. De tjänster som kan ges på basen av socialvårdslagen är anslagsbundna och socialvården har sällan tillräckliga resurser att bevilja sådana tjänster.

Ett konkret exempel på lagstiftningens otillräcklighet är beviljandet av personlig assistans. Till verksamheten Juridiskt ombuds kännedom har kommit information om personer med medelsvår och/eller osynlig funktionsnedsättning som förlorat den tidigare beviljade rätten till personlig assistans för att deras funktionsnedsättning inte ansetts vara tillräckligt grav. De har heller inte blivit erbjudna någon annan serviceform som skulle uppfylla deras behov av assistans i vardagen.

Ett annat exempel är färdtjänsten. På basen av socialvårdslagen får personer med funktionshinder sällan tillräcklig färdtjänst i förhållande till deras behov. Handikappservicelagens definition på grav funktionsnedsättning, när det berör beviljandet färdtjänst, tolkas i stor utsträckning enligt den fysiska skada en funktionsnedsättning eller sjukdom orsakat. Till exempel en person som har en neurologisk eller neuropsykologisk skada kan till synes vara i sådan fysiskt skick att han eller hon kan gå självständigt, men på grund av sin skada kan han eller hon ändå inte använda sig av kollektivtrafik.

Juridiskt ombud i Svenskfinland för det finlandssvenska handikappområdet

För att säkerställa servicebehovet för personer med dylika funktionsnedsättningar bör personerna betraktas som en särskild grupp som ska tryggas tillräcklig service och vård antingen i en speciallag eller i den reformerade socialvårdslagen. Lagstiftningen ska utvecklas så att den motsvarar behoven hos personer med lindrig fysisk funktionsnedsättning, lindrig flerfaldig funktionsnedsättning och lindrig utvecklingsstörning. Det samma gäller för personer med medelsvåra eller osynliga funktionsnedsättningar. Det ska inte vara möjligt att falla genom både socialvårdslagen och en speciallag. Socialvårdslagen ska vara klientens skyddsnät, som garanterar honom eller henne tillräckliga tjänster. Om en person inte uppfyller kriterierna i en speciallag ska han få de tjänster han behöver på basen av socialvårdslagen.

En person med lindrig, medelsvår eller osynlig funktionsnedsättning som inte får den service han eller hon behöver stannar ofta hemma för att han eller hon inte klarar av det vardagliga livet. En sådan person är i fara att bli isolerad, vilket tenderar att orsaka psykisk ohälsa.

Personer med psykisk ohälsa

Personer med psykisk ohälsa är en speciellt utsatt grupp som i beviljandet av vård och tjänster ofta faller genom socialvårdslagstiftningen. Deras funktionsnedsättning är ofta svår att identifiera och se med blotta ögat. I praktiken är det till exempel svårt för en person med psykisk ohälsa att erhålla handikappbidrag, även om personens funktionsnedsättning är svår och personens funktionsförmåga är i botten.

Psykosociala förbundet r.f. har i sitt utlåtande till socialvårdslagstiftningen lyft fram hurudana problem som förekommer i praktiken för personer med psykisk ohälsa. Psykosociala förbundet lyfter fram problematiken med avsaknad av tillräckliga vård- och rehabiliteringsplaner, vilket försvårar bedömning av behovet av bland annat handikappservice. Socialt arbete och rehabiliteringsplanering med helhetssyn efterlyses för att trygga ett bra socialskydd. Ett effektiviserat samarbete mellan yrkesgrupper och myndigheter, speciellt mellan socialvården och hälso- och sjukvården, krävs för att uppnå detta. Genom samarbete kan bättre vård- och rehabiliteringsplaner samt serviceplaner uppgöras, vilket förbättrar kontinuiteten både i vården och i inkomstflödet. Därmed minskar risken för diskriminering och utökade sociala problem, såsom exempelvis fattigdom.

Behovet av vård och tjänster varierar kraftigt från person till person och flexibla och behovsrelaterade beslut är av stor betydelse. Det saknas en helhetsbild i vården och tjänsterna för personer med psykiskt ohälsa. Detta bör åtgärdas.

Familj och närstående

De finlandssvenska handikapporganisationerna uppskattar att familjeperspektivet nämnts i mellanrapporten till förnyandet av socialvårdslagstiftningen. I utvecklandet av socialvårdslagstiftningen och i den enskilda personens vårdhelhet ska klientens behov stå som utgångspunkt. Familj och närstående ska också inkluderas i vården och servicen.

Stöd och service för personer med funktionsnedsättning koncentreras idag till huvudsak till personen ifråga. Familjemedlemmar och närstående till personer med funktionsnedsättning påverkas också av att ha en person med funktionsnedsättning i sin nära omgivning. Den service och det stöd som de behöver för att ha möjlighet att hantera situationen och för att kunna orka saknas i dagens socialvård.

Familj och närstående är en källa till kunskap om klientens individuella behov av service och vård. De är också en källa till kunskap om hur samhället hanterar funktionsnedsättningar och tillgänglighet.

Familjemedlemmar och närstående till personer med funktionsnedsättning behöver själva stöd och handledning. Deras kunskap och möjlighet att stöda personer med funktionsnedsättning bör respekteras, understödjas och vårdas. Familjecentrerad vård och familjecentrerat stöd bör vara centrala i utvecklandet av socialvårdslagstiftningen. Familjemedlemmars och närståendes starka delaktighet i vården samt deras egen rätt till handledning och stöd bör regleras i socialvårdslagen eller i en egen speciallag.

Rådgivningsplikt och klientens rätt till information, vård och service på eget modersmål

Inom socialvården finns en lagstadgad skyldighet för personalen att ge information och råd om vilken vård och vilka tjänster som finns att tillgå. Rådgivningsplikten följs dock inte alltid

i praktiken, vilken försvårar funktionshindrade personers tillgång till jämlik service. Myndigheternas rådgivnings- och informationsskyldighet bör därför förstärkas och klarare uttalas i socialvårdslagen, för att försäkra att socialvårdsklienterna får information om alla alternativ till vård och tjänster som kan vara aktuella i deras fall. Bestämmelserna om socialvårdspersonalens rådgivningsplikt och klientens rätt till information bör skrivas in i socialvårdslagen. Alternativt bör man till socialvårdslagen lägga en bindande hänvisning till lagen om klienters ställning och rättigheter inom socialvården och dess bestämmelser om rådgivningsplikt.

Information och rådgivning samt vård och service ska ges på klientens modersmål inom ramarna för grundlagens, språklagens och socialvårdslagens bestämmelser.

Enligt grundlagen ska det allmänna tillgodose den finsk- och svenskspråkiga befolkningens kulturella och samhällsliga behov enligt lika grunder. Det här inkluderar informationsförmedling på båda språken. När förvaltningen organiseras ska man eftersträva en sådan områdesindelning att den finsk- och svenskspråkiga befolkningens möjligheter att erhålla tjänster på det egna språket tillgodoses enligt lika grunder.

Enligt den nuvarande socialvårdslagen ska i tvåspråkiga kommuner, och samkommuner som omfattar tvåspråkiga eller både finsk- och svenskspråkiga kommuner, socialvård ges på kommunernas och samkommunernas båda språk så att klienten blir betjänad på det språk han eller hon väljer, antingen finska eller svenska.

Den lagstadgade rätten till information, vård och service på båda nationalspråken ska beaktas i praktiken. För att försäkra att personer som är berättigade till vård på sitt modersmål också får det, bör språkfrågan lyftas fram i de punkter som i mellanrapportens kapitel 6 listats som riktgivande inför revideringen av socialvårdslagstiftningen. I punkt 6 - *tjänsternas kvalitet och klientens ställning och rättigheter* – ska rätten till vård och service på de båda nationalspråken nämnas. Till socialvårdsklientens rättigheter och myndigheternas skyldigheter hör att i tvåspråkiga kommuner få service på antingen finska eller svenska.

Övervakning av socialvården

Man ska i den nya socialvårdslagen klart ta ställning till vilka tjänster en person med funktionsnedsättning är berättigad och med vilka förutsättningar. Personer som hör till en

Juridiskt ombud i Svenskfinland
för det finlandssvenska handikappområdet

specialgrupp ska säkras grundläggande vård och service så att luckor mellan socialvårdslagen och speciallagar undviks. Idag har kommunerna en bred prövningsrätt när det gäller ordnandet av service och stöd för personer med funktionsnedsättning. I praktiken är praxisen mellan kommunerna mycket varierande, vilket sätter klienterna i en ojämlig ställning beroende på var i landet de bor.

För att undvika att personer med funktionsnedsättning sinsemellan hamnar i en ojämlig ställning bör man i revideringen av socialvårdslagstiftningen utveckla ett funktionerande och effektivt kontrollsystem. Social- och hälsovårdsministeriet bör göra upp konkreta riktlinjer om tillämpningen av socialvårdslagen och underliggande speciallagar till kommunerna för att enhetliggöra praxisen. Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira samt regionalförvaltningsverken har en viss övervakande roll inom social- och hälsovården. Denna roll bör göras klarare och mer tillgänglig för att uppenbara brister i social- och hälsovårdens tjänster ska kunna förbättras.

Slutligen

Verksamheten Juridiskt ombud i Svenskfinland representerar svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning. Dessa personer utgör en minoritet som är mycket beroende av en fungerande socialvårdslagstiftning. Vi ber vänligen Social- och hälsovårdsministeriet att beakta våra synpunkter.

Helsingfors, 31.8.2010

Ulrika Krook
Juridiskt ombud, VH
Verksamheten Juridiskt ombud i
Svenskfinland för det finlandssvenska
handikappområdet

Johanna Lindholm
Juridiskt ombud, Jur.mag.
Verksamheten Juridiskt ombud i
Svenskfinland för det finlands-
svenska handikappområdet

Sakkunnig: Johanna Lindholm, juridiskt ombud, jur.mag.
Tel. 040 519 65 98, johanna.lindholm@juridisktombud.fi

Juridisk ombud i Svenskfinland för det
finlandssvenska handikappområdet
Vegahuset
Nordenskiöldsgatan 18 A
00250 Helsingfors

Telefon: 040 519 65 98, 050 443 05 76

E-post: johanna.lindholm@juridisktombud.fi,
ulrika.krook@juridisktombud.fi